

Andreas Englisch

BOJOVNÍK VE VATIKÁNU

Papež František a jeho odvážná cesta

Andreas Englisch

BOJOVNÍK VE VATIKÁNU

Papež František a jeho odvážná cesta

Andreas Englisch

BOJOVNÍK VE VATIKÁNU

Papež František
a jeho odvážná cesta

GRADA PUBLISHING

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Andreas Englisch

Bojovník ve Vatikánu

Papež František a jeho odvážná cesta

Vydala Grada Publishing, a.s.,
U Průhonu 22, Praha 7,
obchod@grada.cz, www.grada.cz,
tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400
jako svou 6486. publikaci

Odpovědná redaktorka Danuše Martinová
Přeložil Hanuš Karlach

Sazba Q point, Praha
Počet stran 368 a 12 stran barevné přílohy
První vydání, Praha 2017
Vytiskl FINIDR, s.r.o., Český Těšín

Copyright © 2015 by Andreas Englisch (www.andreasenglisch.de),
represented by AVA international GmbH, Germany

Originally published 2015 by C. Bertelsmann Verlag, Munich,
in der Verlagsgruppe Random House GmbH

Kniha byla přeložena z originálu **Der Kämpfer im Vatikan. Papst Franziskus und sein mutiger Weg**, vydaného v nakladatelství C. Bertelsmann, Německo

All rights reserved.
Czech language translation © 2017 Grada Publishing, a.s.

Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků.

ISBN 978-80-271-9631-9 (pdf)
ISBN 978-80-271-0070-5 (print)

Obsah

Prolog	7
Ouvertura	13
Odepřel jsi nám svůj úsměv	15
Nové centrum moci	20
Haló, jak se vede?	28
Papež na návštěvě	33
Šest let předtím – Aparecida	40
Exkurs: v letadle s papežem	43
Tajemství Jorga Bergoglia	47
Pak kurie zaplatí... ..	52
Skandál	64
Výzva jménem Walter Kasper	67
Kasper proti Ratzingerovi	73
Rebelův vzestup	78
Krach v domě vojáků Božích	81
Návrat Jorga Maria Bergoglia	88
Poklady na nebesích – a na Zemi	95
Základní kámen pro církev zítřka	101
Útok	113
Tlak na papeže	121
Co chce papež?	133
Zloba ve Vatikánu	140
Co papeže tak popuzuje?	148
Nepřátelé	155
Na návštěvě v táboře nepřátel	159

Rebelie	164
Zůstali sedět	169
Papež u nejchudších v Římě	174
Dva papežové	179
Turínské překvapení	190
František vstupuje do dějin	198
Projekt papeže Františka	204
Víra	207
Přímluva na nebesích?	214
Náhoda?	224
Existuje Bůh?	240
Zúčtování	247
Moc	253
Velký Neznámý	262
Zdánlivá jistota	267
Urození zákazníci	271
Co má papež v úmyslu?	277
Boj o kontrolu nad vatikánskou bankou	285
Cesta zpátky	289
Vražedný komplot proti papeži?	297
František proti kurii	308
Zlo v bance	314
Papež František a gangsteři	318
Nebezpečný, protože má pravdu	322
Muž beze strachu	330
František uzavírá jednu epochu	333
Velezrada kvůli „zelené“ encyklice	341
Pravidla pro lidi, nikoli lidé pro pravidla	346
Výhled do budoucna: velká otázka	349
Epilog	356
Poděkování	357
Rejstřík	359
Seznam fotografií v příloze	368

Prolog

Je březen roku 2013. Centrem nočního Říma kráčí šestasedmdesátiletý muž ke kněžskému domovu ve Via della Scrofa. Toho března je v Římě neobvykle chladno. Tak chladno, že citroníky nahoře na střešních terasách dosud čekají na jaro pod ochrannými fóliemi. Uličkami se prohání vítr a nutí noční chodce vysoko si vyhrnout límec.

Cestou do kněžského domova kolem liduprázdné Piazza Navona, v létě překypující tisíci turistů, muž z Argentiny potká kněze z Kanady a ten na něj zamává. Rozhovor těch dvou mužů je krátký: „Pomodli se za mě!“ poprosí muž z Argentiny, a kanadský kněz se udiveně zeptá: „Proč? Máš starosti?“

Ano, ten Argentinec si dělá starosti. Právě se chystal odejít do důchodu a má jenom jeden plicní lalok, a ví, že ho tam chtějí vyslat. Do Vatikánu, jako příštího papeže, do toho paláce vedle obrovské kopule Baziliky svatého Petra, kterou v noci člověk dokáže vytušit i v odlehklých uličkách Říma, protože nebe nad nimi ozařuje rozptýlené světlo.

Přitom tento muž z Buenos Aires vlastně neměl nejmenší šanci, aby z něho byla někdy hlava největší církve světa. Právě toto mu jeho nepřátelé v kurii velice zazlívali, a právě tím byl nakonec pro své podporovatele tak cenný – nikdy neměl nejmenší šanci. Že by se Jorge Mario Bergoglio mohl někdy posadit na papežský trůn, to byla představa naprosto scestná. Stejně tak dobře by se mohl kdejaký přivandrovalý amatérský sportovec stát mistrem světa všech vah v boxu.

Neměl nejmenší vyhlídku. Po jeho krátké kariéře jako představeného jezuitů v Argentině ho odklidili do jednoho domova jako zpovědníka. Stál v bédně zařízené společenské místnosti a díval se na blikající černobílý televizor, jak na druhém konci světa hovoří syn člena italského parlamentu a vydavatele novin Giorgia Montiniho, Giovanni Battista Montini, nyní papež Pavel VI. Bylo to jako vždycky; i tento papež pocházel z vlivné italské rodiny, tak jako předtím Colonnové, Borghesové, Pacelliové.

Ale jak si měl syn železničáře Bergoglia, zpovědník v jakémsi domově v Buenos Aires, jenom představit, že by snad mohl dosáhnout něčeho, co není dosažitelné? Byl podle vatikánských měřítek absolutní nulou. Že by snad tenhle pater mohl dosáhnout toho, aby postoupil do užšího výběru pro úřad dalšího papeže, se zdálo nemožné. To se nepředpokládalo. Byl jezuitský pater, a dosud nikdy se nestal jezuita papežem.

Neměl nejmenší vyhlídku na úřad papeže – a právě to si jeho stoupenci tak považovali. Chtěli nějakého outsidera, absolutního outsidera, který by mohl dokázat ono neuvěřitelné. Měl prolomit začarovaný kruh, který znemožňoval, aby se nějaký muž zezdola a zdaleka domohl Petrova stolce.

Jenže tentokrát měl takový totální outsider opravdu vyhrát nejrozhodnější z měření sil ve Vatikánu a dobýt úřad papeže, aby konal, co od něho očekávali – uklízet. Teď už šlo pouze o to, jestli skutečně věděli, jak tvrdý byl předtím už jeho boj proti kurii, jestli je skutečně tím outsiderem, kterého chtěli, přinejmenším leckteří z nich, vlastně mnozí z nich.

Otázkou, která všechno rozhodovala, bylo, kolik toho věděli. Ti kardinálové, kteří možná uvažovali o tom, že jej budou volit, tak jak to zkusili už jednou, v roce 2005. Kolik toho věděli o poníženích, která zakusil, o pokořování a urážkách, které na něj, na argentinského biskupa, přšely z Vatikánu zas a znovu? Věděli, jak často byla tomuto Jorgovi Bergogliovi z Buenos Aires odmítnuta schůzka v kurii? Věděli o tom, že ho kurie neustále zesměšňovala,

že za jeho zády jmenovala biskupy a rektory univerzit a jemu, který byl vlastně k tomu kompetentní, vůbec nedopřála sluchu? Kurie si z něho dělala blázna.

Vítr mu tu noc škube jeho laciným kněžským rouchem. V jeho vlasti je teď podzim a není tam tak strašlivě chladno jako tohoto jara v Římě. Pomalu se ubírá kupředu. Ví, že potíže, které má s chodidly a s nohama, nutí ho ke kolébavé chůzi; ví, že zdálky vypadá jako kymácející se loďka, jako stará kocábka, co se probouvá mrazivou nocí v Římě.

Kolik toho věděli? To byla otázka, kolem níž se vinulo všechno. Mohlo jim snad zůstat tak dlouho skryto, že žádný jiný biskup na celém světě neměl s kurií tolik mrzutostí jako on? Věděli, že Ettore Ballesterio ze státního sekretariátu ve Vatikánu už měl připravit vše k tomu, aby ho mohli odvolat, aby ho definitivně odklidili? Kardinálové měli uši všude, to věděl. Ale i kdyby tomu tak nebylo, kdyby neměli své špehy ve státním sekretariátu, bylo by vůbec možné, aby kardinálové netušili, co se celé jedno desetiletí dělo v Buenos Aires?

On zná odpověď na tyto otázky, jak tak kráčí po hrbolatých kočičích hlavách historickým centrem Říma, kolem kašen, které vyplivují ledovou vodu a náměstí zanechávají ještě mokřejší. Pochopitelně že věděli, o co jde. Měl být opatrnější. Ale už se zkrátka stalo. Nuncia, velvyslance Vatikánu, který ho obcházel a podváděl, odmítal znovu a znovu dokonce pozdravit, a ani mu nikdy nepodal ruku. Věděl, že si v jeho arcibiskupském ordinariátu za jeho zády šuškaří: nepodá nunciovi ani ruku, tak silný je spor s kurií v hodně dalekém Římě. Proti těmto pověstem nebylo léku. Všude v Latinské Americe biskupové už věděli, že Bergoglio vede velmi ošklivý spor s kurií a že se mu dostalo povážlivého výprasku. A s určitostí to vykládali dál, do Evropy, do Severní Ameriky. Existovaly fotografie, na nichž mohl každý vidět, jak se Bergoglio plný odporu obrací k nunciovi zády. Pokud kardinálové teď hodlali zvolit papežem muže, jenž rozpoutá opravdovou válku proti kurii,

jenž po všech těch skandálech za vlády bezmocně působícího německého papeže Benedikta XVI. nebude znát slitování, pak on je tím nejlepším řešením, to mu bylo zřejmé.

Už jednou vešel do tohoto paláce muž, aby všechno změnil. Vládl 33 dnů a poté tak překvapivě zemřel, že dodnes hodně lidí věří, že jeho smrt nebyla přirozená.¹ Jenže teď nejde o Itala, který měl jméno Jan Pavel I. A který nebezpečí v paláci papežů mohl alespoň tušit. Tentokrát jde o muže hodně daleka, o toho, co si přivezl z Buenos Aires jen jeden odřený kufr.

Až příliš často poznával elegantní pány, kteří v paláci pod kopulí udávali tón. Bylo by šílenstvím vcházet tam, když je už tak starý. Nemá v tomto městě jediného přítele. Každý krok, kterým prochází kolem odrovných průčelí, jež svítí teplou okrovou barvou v záři letního slunce, teď však působí vlhce a odpudivě, mu dokládá, jak je tu sám. Neměl by tady totiž vůbec být, neměl by se vůbec ubírat tudy po Via della Scrofa v tom ostrém větru, který sviští uličkami jako nějakými roklemi. Pár tuctů očí u večeradla v hlavním stanu jeho jezuitského řádu bude ohledávat místa, kde by ten strašný arcibiskup z Buenos Aires měl vlastně trčet; jenže on tam nebude. Nejen kurie ho hluboce ponížila, také jeho vlastní řád. Po velmi prudké hádce jej poslali jako zpovědníka do jednoho bezvýznamného domu. Nechce je vidět, nechce s nimi sedět u jednoho stolu, nechce s nimi spát pod jednou střechou. Raději jde sám tímhle městem, v té zimě tak nevládným, do anonymního kněžského domova, kde ve skromném pokoji trůní jeho kufr.

Pokud by to snad došlo tak daleko, pokud by ho zvolili papežem, jak by dokázal zabránit tomu, aby všechno nevyšlo najevo,

1 V noci z 28. na 29. září Jan Pavel I. náhle zemřel na selhání srdce ve spánku. Nečekaná smrt řadu lidí zaskočila a z toho důvodu se objevily nejrůznější spekulace o nepřirozených příčinách úmrtí. Dokonce se měl stát obětí vražedného spiknutí kvůli obavám z příliš prореformního kursu, že nechtěl přistoupit na mocenské hrátky v kurii nebo z obavy, že se bude snažit odhalit finanční machinace a praní špinavých peněz v tzv. vatikánské bance. Nic z toho se však jednoznačně neprokázalo. Pozn. red.

aby neodhalili, jak se na něj pohlíží v Latinské Americe? Jako na pučistu, levičáka! Jak by mohl vládnout římskokatolické církvi papež, který má pověst, že je marxista? Znovu a znovu zdůrazňoval, že je jen člověkem evangelia, že mu leží na srdci chudí, protože ti leželi na srdci Kristu. Jenže k ničemu to nebylo; vidí v něm politického rebela a chtějí ho tak vidět. Zrovna tihle obdivovatelé by mu mohli být nebezpečnější než všichni nepřátelé, kdyby snad byl zvolen papežem.

Ale důležitější než co jiného mu připadá toto: musí zmizet. Ten nahněvaný člověk z Argentiny, tedy on sám, už nesmí dál existovat. Musí povstat nový Jorge Mario Bergoglio. Zářivý, usměvavý muž, jemuž se v tváři odráží radost ze šíření víry. Jenže takový Jorge Mario Bergoglio nikdy neexistoval. Musí se tedy vymyslet, rozzářený papež pro davy, a musí v té roli vydržet vždy tak dlouho, tak dlouho musí šířit radost, dokud se zase neocitne za ochrannými zdmi Vatikánu. Teprve tam přemítavý Jorge Bergoglio z Argentiny bude smět zase nastolit tu svou smutnou tvář. Ovšem pro lidi na Náměstí svatého Petra a pro více než miliardu křesťanů u televizních obrazovek o Vánocích a o Velikonocích je zapotřebí muž jiný.

Toho večera, jak si tak s rukama zabořenýma hluboko do kapes kabátu vykračuje proti pichlavému větru, ho stále sužuje neodbytná otázka: Co on sám, co bude chtít tam v tom paláci na vatikánském pahorku? Kdyby si mohl svobodně vybrat, co bude potom dělat ve Vatikánu a co tak asi bude chtít? Poprosí o trochu peněz pro tuláky, které viděl na kolonádách u Via della Conciliazione, u dveří domů číslo 50 až 54, kde vždycky spí, jen pár stovek metrů od vchodu do Svatopetrského chrámu. Ale on ví, že u kasty těch mužů, co už stovky let vládnou onomu paláci, nejde o pár set eur. Ti v neprůhledných bankovních obchodech už promrhali miliardu dolarů. Jednoho z jejich vlastních bankéřů našli oběšeného pod mostem v Londýně, jiného otráveného v přísně střežené věznici ve Vogheře, a jedna ze sekretářek banky se zabila skokem z okna, aniž se kdy podařilo objasnit, proč. Je pouze jeden důvod odvážit se ve-

jít do toho molochu, do ústředí miliardy křesťanů, a tím důvodem je onen zvláštní vzdělaný syn tesaře z Nazareta a jeho zástupce, onen rybář Šimon, kterému svět říká Petr. I on býval neznámý, přišel kdysi do Říma zdaleka, z jednoho zapadákov v Galilei – a i on měl strach. Když starý muž z Argentiny dojde ke kněžskému domovu ve Via della Scrofa, ví, že teď musí přemýšlet o tom, zda ve jménu tesařova syna Ježíše z Nazareta chce vystoupit proti pradávnejší moci – a té noci dospěje k závěru, že pokud bude povolán, bude muset poslechnout.

Ouvertura

Skutečně Bůh poslal do Vatikánu tohoto odbojného papeže Františka, aby obrátil naruby všechno, co oni, kardinálové kurie, budovali celá staletí?

Bylo to možné?

Nebo byla volba Františka omylem, což předpokládá nejeden kardinál? Že tedy na stolec svatého Petra vyslala onoho prazvláštního biskupa z Buenos Aires chyba v systému, a vůbec ne Boží vůle, nýbrž lidská chyba?

Je možné, že by Bůh neměl se jmenováním Jorga Maria Bergoglia naprosto nic společného, a tudíž by se v té volbě nemuselo vůbec spatřovat Boží přání po změnách v církvi? Že situace, kdy tento Argentinec dospěl až k následnictví trůnu svatého Petra, prostě a jednoduše neměla nastat? Zadrhlo se snad něco v systému papežské volby, osvědčenému celá staletí?

Většina z přibližně třiceti kuriálních kardinálů, kteří tvoří čtvrtinu členů konkláve volitelů, byla přesvědčena právě o tom: že volba Jorga Maria Bergoglia byla chybou, které se dalo vyhnout, nehodou, neštěstím.

Hned od první vteřiny nový papež z Argentiny jim, římské kurii, církevní vládě, vyhlásil válku. Papež od první chvíle rozpoltil kurii na dvě části, velkou část proti sobě a malou část pro sebe. Nebyla frakce, která by si papeže více nebo méně vážila; bylo jenom Ano, nebo Ne, obdiv, nebo totální odmítání sahající až k nenávisti. Tohoto papeže a římskou kurii pojilo především jedno:

spor, a ten probíhal tak urputně, až se přívrženci papeže Františka obávali o jeho život.

Byl jsem za několik týdnů po volbě papeže Františka do zmíněného sporu osobně vtažen, měl jsem totiž ještě pořád nevyřízený jeden účet: před více než 25 lety jsem se až příliš důkladně zajímal o zločiny tzv. vatikánské banky².

2 Běžně používaný, ale poněkud zjednodušený název pro Institut náboženských záležitostí, jinde též překládáno jako Institut pro skutky zbožnosti (italsky Istituto per le Opere di Religione, IOR). Pozn. red.

Odepřel jsi nám svůj úsměv

Vatikánské město 13. března 2013. Ten večer je chladno. Na Náměstí svatého Petra mrznou statisíce lidí, náhle však z komína nad Sixtinskou kaplí vystoupá bílý kouř. Právě byl papežem zvolen Argentinec Jorge Mario Bergoglio, v dějinách první Svatý otec, který pochází z amerického kontinentu. Má toho večera jednoduchou možnost vyslat kurii uklidňující signál: takový, který říká, že všechno zůstane i nadále při starém, i s novým papežem. Nemusí udělat nic jiného než to, co už celá staletí dělají papežové po svém zvolení – postavit se na balkon Baziliky svatého Petra, spolu s generálním vikářem jeho nové diecéze Říma, s kardinálem Agostinem Vallinim, a říci to, co papežové na tomto balkoně prostě říkají: „Sia laudato Gesu Cristo“ (Pochválen buď Ježíš Kristus). Jenže on neudělá nic takového. A kurie se naráz dozví, že nadcházejí nové časy a že mezi tímto novým papežem a kurií vypuká boj.

První neklid se mezi kardinály kurie rozšíří, když vyjde najevo, že se nový papež ihned, v prvním okamžiku po svém zvolení, rozhodl ke zvláštní novotě: nehodlá na balkoně, kde ho svět očekává, vystoupit sám. Více než půl miliardy lidí na celém světě sleduje u televizních obrazovek chvíli, kdy nový papež žehná čekajícímu davu. Co to asi znamená, že papež vybral jednoho z nich, jednoho ze 115 kardinálů, aby mu byl průvodcem? Jsou tu první obavy a kurie s nějakým zneklidňujícím signálem počítá, ale nepočítá s ničím, co by pro ni bylo i jen přibližně tak zlé jako to, co nyní přijde.

Bude to zlověstné vypovězení boje proti ní, protože muž, kterého si papež vybral, aby ho v tomto významném okamžiku do-

provodil, se vyznačuje především jedním: římská kurie ho celá léta ničila, stejně jako samotného papeže, jako Jorga Maria Bergoglia.

Prologem k tomu, co se ten večer na nejproslulejším balkoně světa, na balkoně Baziliky svatého Petra, mělo odehrát, když na něj vešel 266. následovník svatého Petra, byly události, jejichž svědkem jsem byl na podzim roku 2006.

Dne 31. října 2006 papež Benedikt překvapivě jmenoval novým prefektem Kongregace pro klérus brazilského františkánského pátera a arcibiskupa v São Paulu kardinála Claudia Hummese. Šlo o neslýchané rozhodnutí, Hummes byl totiž členem nejodbojnější ze všech organizací, s nimiž se Vatikán celá desetiletí musí potýkat, Rady latinskoamerických biskupů CELAM. Nikde jinde není v nějaké organizaci sdruženo tolik biskupů a kardinálů, kteří vystupují vůči konzervativním praktikám v církvi poměrně kriticky. Claudio Hummes byl dokonce prezidentem CELAMu, a teď se stalo cosi neuvěřitelného, do ústředí moci se měl dostat zrovna jeden z rebelů. Jeden z nejužších papežových přátel, řezenský biskup Gerhard Ludwig Müller, znal Hummese dobře a u Josepha Ratzingera se za něj přimluvil. Celá léta Joseph Ratzinger jako prefekt Kongregace pro nauku víry radikálně potíral učení teologie osvobození, kterou podporuje i Claudio Hummes. Teď se Benedikt odhodlal k pokusu přivést Hummese do Vatikánu. Kritikové, zejména státní sekretariát, papeže varovali, že se takový pokus nejspíš nepodaří – a měli, jak se záhy ukázalo, pravdu. Tím jmenováním stanul Claudio Hummes, nyní kardinál prefekt, v čele všech katolických kněží. Papež Benedikt XVI. vybral Hummese pro ten úřad především proto, že Hummes zapůsobil dobrým dojmem v prudkých rozepřích, které vypukly kolem kněží obviněných ze sexuálního zneužívání. Z pohledu papeže Benedikta XVI. v sobě spojoval dvě důležité vlastnosti. Na jedné straně požadoval bezvýhradné objasnění případů, bez ohledu na následky. Na straně druhé patřil k těm kardinálům, kteří opakovaně ujišťovali, že se sexuálního trestného činu dopustila mizivě malá menšina kněží.

Tehdy tedy, v roce 2006, jsem s kolegy očekával příjezd Claudia Hummese do Říma celý napjatý. Požádali jsme kardinála, aby nám, až přijede, poskytl krátké interview, a on svolil. Měli jsme se s ním k tomu rozhovoru sejít v Domě svaté Marty, v hotelu určeném pro kardinály. Než však odletěl ze São Paula, vydal překvapivě ke své nové funkci zásadní prohlášení. Podle něho neexistence manželství u kněží, celibát, není církevní dogma, nýbrž jakási kázeňská norma, kterou lze i zrušit. Když Claudio Hummes seděl v letadle, kterým letěl do Říma, vrtalo mně i kolegům hlavou, zda bude i v Hummesově případě platit dávná zásada – dosud pokaždé, když se nějaký významný církevní činitel opovážil vzít bytí jen v úvahu, že by se kněžím mohlo dovolit uzavřít manželství a vést sexuální život, spálil si prsty natolik, jako by mu v rukou vybuchl granát. V Hummesově případě byla situace ještě daleko dramatictější, protože tentokrát vyřkl slova, že by si dovedl představit kněžství i bez celibátu, ne lečjaký kardinál, nýbrž nový představený všech kněží. Je snad toto nová linie církve, budou se ptát po celém světě?

Když jsme přišli do Domu svaté Marty, bezprostředně poté, co Claudio Hummes přistál na římském letišti, řádové sestry v recepci nás překvapily zprávou, že Hummes nedorazí. Prý byl ihned po přistání bezodkladně a s nejvyšší naléhavostí povolán k papeži. Okamžitě jsme věděli, že i Claudio Hummes na tématu celibát těžce pohořel. Zatímco jsme čekali na kardinála z Brazílie, Benedikt XVI. mu umyl hlavu, a to důkladně. Claudio Hummes se musel trpce kát a drazé platit za to, že vyjádřil svůj názor. Byl donucen zveřejnit text, v němž velebil dar svobodného stavu kněží. To byl věru zvůň políček. V kurii od té doby měli Hummese za znemožněného, jeho pochybení se považovalo za neodpustitelné. Osud Claudia Hummese byl zpečetěn, z kurie byl vypuzen, jednalo se s ním jako s černou ovci; po dobu, co vykonával úřad, jen toužil, aby se vrátil do Brazílie.

Avšak potom je 13. března 2013 zvolen papež František, a ten svým úplně prvním krokem v úřadě ukáže, co si o tomto muži v nemilosti myslí. Pozve ho – a jenom jeho – na nejproslulejší bal-

kon světa, na balkon Baziliky svatého Petra. Když kardinálové odcházejí z konkláve, vědí, že podle protokolu papež vejde na balkon pouze se dvěma průvodci, aby se ukázal světu, s římským kardinálem vikářem Agostinem Vallinim a s papežským ceremoniářem Guidem Marinim. Ale najednou papež František vyzve Claudia Hummese: „Monsignore Claudio, pojdte se mnou, buďte u mě v tuto chvíli na balkoně. Rychle! Vezměte si svůj biret!“

Překvapený Hummes sáhne po svém kardinálském klobouku a jde za papežem.

Jenže než nový papež vejde na balkon, stane se ještě něco úžasného, možná něco nejzáhadnějšího za tohoto pontifikátu: papež František se ubírá na balkon nad Náměstím svatého Petra a ví, že teď musí jednat. Už nemůže ztrácet čas. Dosavadní Jorge Mario Bergoglio musí zmizet, ten svérázný, mrzutý intelektuál nemá jinou volbu než se vytrazit – a to navždycky. Jen ve chvílích, kdy už to nepůjde jinak, kdy papež František už radostný úsměv křesťana při nejlepší vůli nesvede, to se pak onen smutně se tvářící Jorge Mario Bergoglio smí vrátit. Už ale jen v soukromí.

Pro balkon a pro davy tu musí být jiný muž, nový muž. Na náměstí před dómem v Buenos Aires nikdy nezdravil zástupy usměvavý Jorge Mario Bergoglio, nikdy tu před lidmi nerozdával po celé hodiny čistou radost rozzářený biskup. Teď, cestou na balkon, musí tedy muž z Argentiny tohoto nového Jorga Maria Bergoglia stvořit. A tento nový Bergoglio musí být silný, dost silný, aby se pustil do kurie, do církve byrokratů, kteří zapomněli na Krista. Davy, které papeže milují a oslavují jej pro jeho zářivý úsměv, mu zároveň dodávají dostatek sil, aby se mohl pustit do boje v nitru církve. Dav na Svatopetrském náměstí by si vůbec nedokázal ani představit, že Jorge Mario Bergoglio byl někdo zcela jiný než tento přívětivý, zdravící, žehnající muž, který vždy znovu uvádí davy v nadšení, že tento římský biskup ve svém někdejší biskupství v Buenos Aires byl znám většinou jako mrzutý, smutný muž. To, že by byl nějaký jezuita schopen 76 let po svém narození takové pro-

měny, takto se přetvořit, zdálo se nemyslitelné. Avšak Jorge Mario Bergoglio ví, že taková proměna bude nezbytná, protože on dav potřebuje, aby dokázal válku v nitru církve vyhrát.

Pouhá hrstka lidí dokáže posoudit, jak Bergoglio v těchto několika málo minutách vykouzlit nového muže. Kněží v Buenos Aires, kteří ho znali celá desetiletí, se ho v jednom dopise z léta roku 2015 zeptali: „Proč jsi nám po dvacet let odpíral svůj úsměv?“ Toho prvního večera tušil, že ti, co ho doma v Argentině skutečně znali, se budou s ohromením dívat na nového, usměvavého, zářícího papeže Františka, jak jede po Náměstí svatého Petra, na muže, kterého takto doposud nikdy nespátřili.

A pak už je to tu, usmívající se papež František vchází na balkon nad Náměstím svatého Petra. Teď záleží na všem a František si počíná správně. Nechá zmizet podivínského, mrzutého, uzavřeného intelektuála Jorga Maria Bergoglia a dá povstat usměvavému papeži Františkovi, který si dovede získat lidi a který dojme celý svět oním prostým slovem „Buonasera“. Ten člověk přinese novou naději. Vřelý, pozitivní, usměvavý muž, který ví, že už nemůže zpátky. Teď je papežem Františkem a zklamaný, chmurný, roztrpčený Jorge Mario Bergoglio smí už nadále existovat jen za zamčenými dveřmi.

Toho večera po volbě papeže Františka jen u málokoho vzbudí pozornost, že papež v osobě Claudia Hummese přivedl s sebou na balkon Baziliky svatého Petra jednoho z šéfů odbojné organizace CELAM.³ Celá desetiletí se musela nechat Římem ponižovat, a teď na balkóně stojí nejen papež, který patřil k CELAMu. Už onoho prvního večera si kardinálové kladou otázku: Kdo je vlastně tenhle Jorge Mario Bergoglio a co chce? Snad rozbít kurii v její existující podobě? Chce novou vládu nad církví? Budou kardinálové v kurii teď muset platit za to, že celá desetiletí šikanovali muže, jako jsou Hummes a Bergoglio? Ten večer to všechno začíná.

3 Existuje však i názor, že ho tam dovedl jako člověka, jenž se soustředil na potřeby chudých, což je jedna z ústředních myšlenek Františkova pontifikátu od chvíle, kdy byl zvolen. Pozn. red.

Nové centrum moci

Pontifikát papeže Františka po počátečním vzruchu bezprostředně po volbě začal senzací, která výrazným způsobem charakterizovala jeho vztah vůči kurii: papež odmítl nastěhovat se do papežského apartmá v Apoštolském paláci a rozhodl se, že bude bydlet ve skromném hotelu, v Domě svaté Marty. Šlo o gesto nepatrné pouze na první pohled, neboť tím protestoval nejen proti přepychu onoho paláce, ale také proti vlastní izolaci. Dodnes je uprostřed dění, jídává v menze, kde se stravují i vedoucí zaměstnanci Vatikánu. Toto rozhodnutí tak podstatně přispělo k tomu, že se před papežem nedá už nic utajit. Je neustále přítomen. Papež žije tam, kde tepe srdce Vatikánu, v Domě svaté Marty. Po desetiletí si tu sdělovali klepy a tajné informace, z nichž se papež ve vzdáleném Apoštolském paláci nikdy nic nedozvěděl. S tím je teď konec.

Až do chvíle, kdy papež František přesídlil do Domu svaté Marty, existovala v Římě spousta možností, jak si dopřát něco hodně exkluzivního. Leckterý turista z USA se rád pochlubí nesmírně přepychovou večeří. Takto sobě i světu ukazuje, že to někam dotáhl, když se na Via Veneto sytí hříšně drahým menu. Tam také na tvrdě vybojovaných a od sebe výmluvně oddělených částech chodníku vznikla prosklená restaurační séparé pro rekreanty, kteří jednou za život hodlají v místech, kde se v padesátých letech odehrával *dolce vita*, vyhodit spousty peněz. Samozřejmě si lze dopřát i výpravu za nákupy na Via dei Condotti, tam, kde nadmíru bohatí koupěchtivci trpělivě čekají ve frontách před luxusními butiky, dokud sekuriťáci nevpustí dovnitř další jejich porci, aby zde

po dlouhém čekání konečně mohli utratit neskutečné množství peněz. Přesto nejexkluzivnější místo na světě vytvoří bezprostředně po svém zvolení papež. Tento nadmíru výjimečný počin města Říma je poměrně levný, vydává se za něj pouhých 85 eur; vzdor tomu je normálním smrtelníkům zapovězený – jedna noc v papežském hotelu, v Domě svaté Marty.

Kdo by chtěl na vlastní oči spatřit ženy a muže, kteří to na dvoře papeže Františka opravdu někam dotáhli, měl by se někdy večer po 22. hodině vydat k Náměstí svatého Petra, v té době už uzavřenému, a upřít oči na drobnou branku nalevo od hlavního vchodu do chrámu, u takzvaného Arco delle Campane (Arkády zvonů). Po 20. hodině se brány Vatikánu pro všechny turisty a návštěvníky uzavírají. Jen ten, kdo bydlí ve Vatikánu, může pak dovnitř i ven. Po celý den kolem Arco delle Campane proudí desetitisíce turistů, když vycházejí z Baziliky svatého Petra. Ale večer je tady ticho, osvětlená jsou jediné úzká dvířka vedle arkády a ta střeží švýcarští gardisté. Náměstí, až na pár hlídkových vozů, které je kontrolují, zeje prázdnotou. Kdo chvíli počká, může pozdě večer tu a tam zahlédnout ženy a muže, kteří s naprostou samozřejmostí dojdou k Náměstí svatého Petra a odsunou trochu na stranu těžké dřevěné uzávěry, aby se dostali přímo na náměstí. Pochopitelně se okamžitě hrozivou rychlostí přizene policejní hlídkový vůz. Jakmile zastaví, jeden nebo jedna z provinilců vytáhne z kapsy to nejúžasnější, co Řím může nabídnout: malý nenápadný klíček s mosazným přívěskem, velkým asi jako dvě platební karty. Policisté klíč prohlédnou a s přívětivým Buona notte (dobrou noc) dovolí hostu projít a ten smí obrovské náměstí přepochodovat sám. U hraničního přechodu, u Arco delle Campane, se celý obřad opakuje. Vojáci Švýcarské gardy upřou nedůvěřivý pohled na každého, kdo se promenuje po Náměstí svatého Petra. Avšak stačí, aby dotyčný sáhl do kapsy a ukázal klíček, a smí nejenom projít, ale dokonce ho zdraví salutováním. Jakmile má host za sebou hraniční stanici švýcarských gardistů, vstupuje do skutečné čarovné říše.

Tento dojem je vyvolán především tím, že kolem celého Náměstí svatého Petra den co den téměř 24 hodin kypí rušný život. V dopravní špičce se auta sunou ulicemi a po náměstích krokem. Obchody a bary mají otevřeno pozdě do noci. Ve dne v noci je tu hodně hlučno. Vzduch je naplněn třaskáním skútrů a motocyklů, dunivým basováním ozvučených barů, ohlušivým rámusem policejních a záchranných vozů. Jakmile však má privilegovaný host papežova hotelu za sebou hraniční přechod Arco delle Campane, hluk města náraz ustane a kouzelná říše rozevře svou náruč. Pokaždé mě znovu překvapí, jak neuvěřitelné ticho je pozdě večer ve Vatikánu, ačkoliv Bazilika svatého Petra je přímo uprostřed města s 3,5 milionu obyvatel. Je tu možné dokonce zaslechnout třepotání křídel ptáků i šustění ještěrek.

Cestou do papežova hotelu host projde po jednom z historicky nejvýznamnějších míst na světě, po někdejší soukromé závodní dráze císaře Nerona. Tady, na druhém břehu Tibery, si dal Nero vystavět závodíště, které bylo zpočátku vyhrazeno jen jemu. Protože však tento rudovousý vladař rád vystupoval na veřejnosti, vpustil později do tohoto cirkus i Římany. Tady se údajně odbyl masakr při pronásledování křesťanů, jež vedl právě Nero. Tady údajně ukřižovali svatého Petra hlavou dolů. Kdykoli člověk prochází pozdě večer kolem Baziliky svatého Petra, zahlédne ve tmě u průchodu poblíž výkopu pod dómem červený značkový kámen. Tam stál kdysi obelisk, v někdejší středě závodní dráhy okruhu. Jen co je toto místo za ním, následuje další průchod a naskytne se pohled na malou zelenou plochu, na několik stromů a na kus trávníku, který se prostírá kolem kašny přímo za vatikánskou čerpací stanicí. Sotva takový noční chodec dospěje do blízkosti zmíněné zelené plochy, vyjde z přístřešku, který je na dohled hlavní gendarmerie, vatikánský četník. Bude si hosta hotelu nedůvěřivě prohlížet, dokud ten nevytáhne z kapsy hotelový klíček s přívěskem Domu svaté Marty. V tu chvíli četník srazí podpatky a popřeje srdečně dobrou noc. Pak se návštěvník může obrátit nalevo, kde se za prosklenými dveřmi,

jež se otevírají s tichým sykotem, skrývá vstupní hala papežského penzionu. Kdo přichází domů před 22. hodinou, má možnost zahlédnout v oknech nad vchodem do domu světlo a možná dokonce siluetu muže, 266. následovníka svatého Petra. Papež František obývá dvě místnosti přímo nad vchodem, jedinou, velice skromnou „suits“ hotelu. Vatikánská vlajka, která se třepetá nad vchodem do domu, se dá vyvěsit jen z papežova pokoje, to se ale děje se vši diskrétností pouze tehdy, když papež není přítomen.

Když se papež František rozhodl, že se nastěhuje do Domu svaté Marty, četníci nejdříve postavili před budovu zátarasy, ale po několika měsících je papež František přikázal odstranit. Dveře hlavního vchodu se zavírají kolem 23. hodiny. Kdo přijde později, musí použít takzvaný noční klíč. Tím se odemknou dvířka nalevo od Domu svaté Marty a postranním vchodem se pak lze dostat do foyeru hotelu. Recepce v té době už není obsazena. Kdo přijde včas, projde prosklenými dveřmi přímo kolem busty papeže Jana Pavla II. a sejde po schodech dolů k hotelové recepci. Tam hosta očekávají sestry Řádu milosrdných sester San Vincenza dei Paoli.

V roce 1884 přišly do Vatikánu první čtyři jeptišky tohoto řádu na přání papeže Lva XIII. Ten měl strach, že se v Itálii ještě víc rozšíří hrozná cholera, tehdy známá jako asijská nemoc, a možná dorazí až do Vatikánu. Řádové sestry se měly připravit na to, že se budou muset náhle postarat o nesčetné nemocné. Papež v případě epidemie nehodlal nemocné posílat pryč, ale měli být ošetřeni ve starém hospici u Baziliky svatého Petra. Ta budova už neexistuje. Byla stržena a na jejím místě dal papež Jan Pavel II. zbudovat hotel Dům svaté Marty.

Ve Vatikánu není druhé místo, kde by bylo možné zažít radikální změny uskutečňované papežem Františkem tak konkrétně jako tady. Papež se v domě pohybuje se samozřejmostí. Na začátku této novoty byla skutečnost, že František bydlí v hotelu spolu s ostatními, pro Vatikán natolik nepředstavitelná, že všichni, kdo za budovu zodpovídali, nevěděli, co mají dělat. Četníci byli připra-

veni na to, že jakmile papež vyjde ze svého pokoje a bude chtít sjet výtahem dolů na večeri a poté jím zase vyjet nahoru, vstoupí do výtahu s ním a budou mačkat knoflíky za něj. Ostatně papežové dříve v Apoštolském paláci také nepoužívali výtah jen tak samotní. Ale postupně se Františkovi podařilo správně domu vysvětlit, co je jeho největším přáním – byl by rád, kdyby se kolem něho nedělalo pokud možno příliš povyku. Četníci nato z výtahů zmizeli. Papež si knoflíky teď mačká sám.

Mně osobně představa, že papež bydlí v Domě svaté Marty, připadá pořád neuvěřitelná. Dobře si vzpomínám na jeho slavnostní otevření v roce 1996. Pochopitelně přijel papež Jan Pavel II., tehdy ještě dobře chodil. Dal si dům ukázat a požehnal mu. Ovšem jedno bylo naprosto zřejmé: ta moderní budova s deprimujícími tmavými chodbami a smutnými pokoji s jejich těžkým, tmavým nábytkem, které připomínají spíše rakve než útulný byt, měla sloužit pro ubytování zahraničních kardinálů a jejich hostů, nikoli papeže. Ta budova je opakem Apoštolského paláce. Stojí od Svatého Petra směrem na hlučné a světské straně, notně daleko od centra moci.

Dům svaté Marty byl tehdy zcela nový. A Jan Pavel II. byl prvním papežem, který do něho vešel před Františkem. Naproti tomu Apoštolský palác dostavěli za vlády medicejského papeže Lva X. na počátku 16. století. To znamená, že papežové v tomto paláci bydleli už dávno předtím, než Martin Luther rozštěpil církev. Právě zmíněný papež Lev X., Giovanni de Medici, zkoncipoval v novém Apoštolském paláci bulu *Decet Romanorum pontificem*, v níž exkomunikoval Martina Luthera. A první zlato, které poslal Kryštof Kolumbus z Nového světa do Španělska, zaslal španělský král do tohoto papežova paláce, kde jeho plátky dodnes zdobí jeden ze stropů.

Apoštolský palác je úzce spjat s dějinami lidstva. V tomto paláci už papež Alexandr VI. obýval podnes zachované komnaty a v nich na jedné chybné mapě rozdělil Jižní Ameriku na portugalskou a španělskou část. Tak vznikla dnešní Brazílie.

Ve srovnání s tímto palácem se Dům svaté Marty podobá jakémusi nenápadnému modernímu penzionu, jakých existují na světě tisíce. Rozdíly mezi ním a palácem jsou jako na dlani: po pět století se papežové důsledně starali, jak co nejlépe zvýraznit svou moc a význam, a výsledek je věru úžasný. Pamatuji si velice přesně všechny soukromé audience u papeže Jana Pavla II. a musím přiznat, že účinek celého toho putování až k papeži je působivý. Cestou napříč Apoštolským palácem se každý návštěvník choulí samou úctou. Každý, kdo jednou prošel skvostnou Raffaelovou Loggií, kterou tento génius z Urbina vyzdobil exotickými zvířaty, a každý, kdo kráčel působivým sálem Clementina, v němž nastupuje čestná jednotka švýcarských gardistů, je každým krokem tváří v tvář té nádheře pokornější. Pak však pokračuje ještě dále, přes další čtyři sály, až mine papežův trůn, který návštěvníkovi naznačí, že se užuž setká s jedním z nejdůležitějších a nejvlivnějších mužů světa. A když host konečně stane u Apoštolské knihovny před papežem, je přímo omráčený krásou a demonstrací moci a připadá si současně nepatrný, ale i neskonale poctěný, že tady vůbec smí být. Jde pochopitelně o efekt zamýšlený celá staletí. To dlouhé putování onou směsí papežského přepychu návštěvníka zasáhne plnou silou. Viděl jsem tucty delegací, jak přemoženy úžasem procházejí Apoštolským palácem, a když hosté konečně stáli před papežem, zdálo se zcela přiměřené, že před ním s obrovskou pokorou padli na kolena.

Jaký to rozdíl oproti přijímací místnosti papeže Františka v Domě svaté Marty! Je to pokojík na úpatí vchodového schodiště na levé straně poblíž recepcce. Pokud tady papež zrovna nesedí s návštěvníkem, církevní činitelé místnost s oblibou někdy používají ke sledování fotbalu, protože je tady televizor. V pokojích domu totiž televizory nejsou. Přijímací místnost má půvab čekárny u smluvního lékaře pojišťovny, jenže namísto jakéhosi zastaralého časopisu leží na stolku papežská ročenka *Annuario Pontificio*. To, že dlouhé putování skvostně zbarvenou staletou elegancí tady odpadá a návštěvník v Domě svaté Marty musí sejít jen po oby-

čejných schodech, aby došel do pokojíku, kde se setká s papežem, má přesně ten efekt, jaký si František přeje: při setkáních s ním jde o obsah. Forma je vedlejší. Papež sedí ve skromném pokoji v tenké bílé sutaně, kterou prosvítá černý vycházkový oblek, a přijímá tu návštěvníky.

Papež František také jinak než jeho předchůdci Benedikt XVI. nebo Jan Pavel II. mluví. Joseph Ratzinger určitě zastával tvrdé teologické postoje, měl však velmi měkký hlas. Mluvil jako učitel, ohleduplně a shovívavě. Neobyčejně přesně vysvětloval složité teologické souvislosti, mnohdy však nedokázal volit slova vhodná pro posluchače. Vzpomínám si na kázání za Světového dne mládeže v australském Sydney. Jeho proslov byl tak komplikovaný, až dokonce jezuitský páter Federico Lombardi prohlásil, že si musí kázání ještě jednou dodatečně přečíst, aby si ujasnil, oč jde. Jak těch 300 000 mladých lidí mělo projevu rozumět, když ho nechápal Lombardi, to mi bylo záhadou.

Naproti tomu Jan Pavel II. v letech, kdy byl ještě zdrav a plný energie, mluvil jako bojovník. Uměl být hodně tvrdý. Nelze zapomenout, jak na letišti v Managui v roce 1983 pokáral trapistického kněze Ernesta Cardenala. I já sám jsem se jednou musel nechat vypeskovat. V letadle jsem řekl papeži, že v neděli během papežské cesty nás čeká v tiskovém středisku hodně práce. Papež Jan Pavel II. mě rozhněvaně napomenul: „V neděli máš být na mši a nikde jinde, a na ni také půjdeš.“

Papež František má naléhavý hlas, prosí spíše o pochopení, než nařizuje. Své zásadní projevy, požadavky, pronáší vždy jako prosebník. Nikoli jako následník medicejského papeže Lva X., který dal zbičovat svého šaška, kdykoli nebyl dost vtipný. To, co má na srdci, dokáže František vyjádřit prostými slovy, zas a znovu. „Chudé nenechávejme nikdy samotné,“ požaduje papež ve své apoštolské exhortaci *Evangelii gaudium*. Píše tam i toto: „Dnes a vždy platí: chudí jsou prvními adresáty evangelia. Bez okolků lze říci, že (...) mezi naší vírou a chudými existuje neoddělitelné pouto.“

Co papeže velmi zneklidňuje, to formuluje přímo: „Klanění se starozákonnímu zlatému teleti dostalo novou a nelítnou podobu v kultu peněz a v diktátu ekonomie bez tváře a bez opravdového lidského zaměření“ (*Evangelii gaudium*).

Papež František přichází z kontinentu, který je podle statistik Světové banky částí světa, kde rozdíl mezi bohatými a chudými má dramatické dopady jako nikde jinde. Proto také píše: „Dnes se v mnoha oblastech vyžaduje vyšší bezpečnost. Pokud se však neodstraní vylučování a nerovnost ve společnosti nebo mezi různými národy, nebude možné násilí vykořenit. Chudí a chudší národy jsou obviňováni z násilí, ale bez rovnosti příležitostí budou různé formy agrese nacházet úrodnou půdu a dříve či později propuknou“ (*Evangelii gaudium*).

František ví, že mu jeho vystupování, bezvýhradný příklon k chudým, tvrdá kritika stávajícího kapitalistického systému a požadavek spravedlivějšího rozdělení bohatství přináší nepřátele, kteří jeho postoj vehementně napadají. Proto v *Evangelii gaudium* zdůraznil: „Pokud se někdo cítí dotčen mými slovy, ujišťuji jej, že je říkám s láskou a s nejlepšími úmysly, že jsem dalek jakéhokoliv osobního zájmu a politické ideologie. Má slova nejsou slova nepřátele ani protivníka.“

Z malého pokojíku na úpatí schodů v Domě svaté Marty začíná tedy papež František nyní reformovat nejstarší a možná nejvíce zkorumpovaný aparát světa, římskou kurii. Papež chudých chce ze všech sil starousedlá „církevní knížata“ zbavit pudy pod nohama a budovat novou církev.

Haló, jak se vede?

Svou revoluci papež František zahájil jednoduše: soustředil se na to, aby se ve svém úřadu přiblížil obyčejnému člověku.

Doposud byl papež vždy pod něčí správou. Tak tu byli především jeho dva sekretáři, ten první, rozhodující, a jemu podřízený druhý sekretář, kteří si v průběhu funkčního období toho kterého papeže zpravidla vybudovali enormní mocenskou pozici. Platilo to i pro Dr. Georga Gänsweina, sekretáře papeže Benedikta XVI., jenž měl co do činění s papežem, který neměl o výkon své funkce příliš velký zájem a hodlal se více věnovat svým teologickým studiím. Nutností tedy bylo, aby se sekretář ujal jakéhosi managementu papežství.

Papež František tuto konstrukci zásadně pozměnil tím, že svým sekretářům veškerou moc odňal. Zaměstnává sice dva sekretáře, kteří pro něj pracují, ale zabráňuje tomu, aby nad ním získali moc. Tím papež František stvořil první pontifikát, kdy sekretáři nedoprovázejí papeže na jeho zahraničních cestách.

Další úřad, který musel něco takového zakusit, byl úřad prefekta papežského domu. Krátce před odstoupením papeže Benedikta byl na prefekta povýšen Georg Gänswein. Jedno tím bylo jasné: i po rezignaci svého nadřízeného Josepha Ratzingera hodlal zůstat ve Vatikánu a nemínil se vrátit do Německa. Aby si tohle zajistil, sáhl po neobvyklém opatření a dal se jmenovat prefektem papežského domu, i když byl současně papežovým sekretářem. Obvykle prefekt papežského domu kontroluje přístup k papeži. Neexistoval snad nikdo, kdo by se dostal k papeži a pominul přitom prefekta.

Avšak i toto pravidlo pozbylo platnosti – nyní si papež určuje sám, kdo se s ním smí setkat. František odstranil i třetí zvyk. Papežové měli vedle svých sekretářů, kteří se starali o veškeré oficiální kontakty, k dispozici ještě sekretariát druhý, který organizoval všechny kontakty soukromé. U papeže Jana Pavla II. to byla řádová sestra, v případě papeže Benedikta XVI. pak jeho blízký přítel biskup Josef Clemens, ti udržovali kontakty s papežovými přáteli. Jedním z hlavních úkolů tohoto soukromého sekretariátu bylo sjednávat papežovy telefonáty. Pokud chtěl papež zavolat třeba dávnému spolužákovi, pak rozhovor domluvil právě tento soukromý sekretariát.

Avšak papež František nepomýšlí na to, že by jej měl chránit nějaký filtr. Když chce s někým mluvit, sáhne po sluchátku sám. V té souvislosti opakovaně dochází ke zmateným a někdy i zábavným situacím. Když třeba chtěl ohlásit návštěvu ve svém vlastním řádu, u jezuitů, zavolal rovnou vrátnému vedle Svatopetrského chrámu a představil se větou: „Tady je papež,“ nato vrátný odpověděl: „A tady je čínský císař.“

A ještě jednu zásadu papež František zrušil: termínový kalendář. Už nějakých sto let papežové koordinovali svůj termínový kalendář s činiteli odpovědnými za práci s veřejností. Dříve jím byl šéfredaktor vatikánského deníku *Osservatore Romano*, poté hlava tiskového úřadu. Znamenalo to především: termínové kalendáře papežů byly veřejné.

Každý se mohl informovat, kdy a kde papež bude, kdy navštíví toho a onoho, kdy a kde bude kázat nebo sloužit mši svatou. Papež František tohle odstranil. Dotazy, které vzápětí přšely na úřad tiskového mluvčího patera Federica Lombardiho, vedly ke svéráznému odhalení. Lombardi totiž musel přiznat: „Nemám nejmenší tušení, kdy a co přesně bude tento papež dělat.“

Návštěvy spolupracovníků u papeže měly po staletí přesně stanovený průběh, i tento zvyk papežského dvora František rozdrtil na prach. Kdo se chtěl dříve domoci audience u papeže, musel

se nejprve obrátit na prefekta papežského domu, poté za několik dnů, týdnů a leckdy i let, jako biskup Emmanuel Milingo, obdržel dopis, který osobně doručil posel z Vatikánu a ve kterém byla dotyčnému spolupracovníkovi přesně vysvětlena pravidla oné soukromé audience.

V těchto dopisech bylo podrobně sepsáno, kdy a kde dotyčný návštěvník bude muset být, aby ho přijali pracovníci prefektury papežského domu a poté ho zavedli dále až k papeži. Vedle toho obsahoval dopis další pokyny, stejně tak i popis toho, jak se má návštěvník obléci. Když pak správně oblečený dorazil ve správnou hodinu ke vchodu pro spolupracovníky, k Bronzové bráně, ujal se ho pracovník prefektury a vyprovodil jej po schodišti u vchodu do Vatikánu poblíž Bramantova schodiště nahoru na Nádvoří sv. Damase. Odtud pokračoval dál, vyjel výtahem do druhého poschodí, k takzvané Seconda Loggia. Tam návštěvníka očekávali švýcarští gardisté, kteří jej dovedli do takzvaného Voliérového sálu. V této podlouhé místnosti na návštěvníky čekala početná řada židlí, sloužících k tomu, aby si na ně odložili aktovky a pláště. Vymalovali ji spolupracovníci renesančního génia Raffaella Santiho. Voliérový sál zdobí exotičtí ptáci. V této místnosti prostorné jako taneční sál byla poslední příležitost v klidu se připravit na rozhovor s papežem. Od tohoto okamžiku se hosta ujal prefekt papežského domu a vedl jej skvostnou Sala Clementina, kde se vystavují ostatky zemřelých papežů, poté třemi dalšími pokoji až k rohovému pokoji, který přechází do malého Trůnního sálu. Pak už to bylo vážné. Prefekt se odebral do Apoštolské knihovny a potom, po jistém čekání, mohl návštěvník vejít do knihovny a započít rozhovor s papežem.

Nakolik anonymní a málo srdečné takové rozhovory někdy asi byly, ukazuje drobný detail. Ve druhém přijímacím sále, který se prostírá hned za vchodovými dveřmi vedoucími do papežova příbytku, tedy přesně o jedno pochodí výše nad Apoštolskou knihovnou, se nachází „nouzový knoflík“ pro případ nepříjemného roz-

hovoru. Papežové v tomto sále, který je už součástí soukromého papežova bytu, přijímali návštěvníky u velkého stolu. Po jeho straně, pro návštěvníka neviditelně, byl upevněn knoflík, který papež mohl stisknout v případě, že mu rozhovor začal být opravdu na obtíž. Namísto aby návštěvníkovi řekl, aby byl tak laskav a odešel, protože už nemá trpělivost ho dále poslouchat, stiskl papež onen knoflík. Nato se ve vedlejší místnosti rozsvítila lampa a dovnitř se vrátil sekretář, aby papeže z trapné situace vysvobodil. Sekretář v takových chvílích tvrdil, že na papeže čeká naléhavý úkol, a návštěvníka vypoklonkoval.

Jednoho se u takových rozhovorů s papežem jeho spolupracovníci zvláště obávali. Dokud se papež nechal jen prostě informovat, bylo všechno v pořádku, ale běda, když měl dotazy... Standardní otázkou každého pracovníka proto bylo: „Měl papež nějaké otázky?“ Jestliže se totiž papež ptal, mohlo to mít pro ně docela choulostivé nebo i trapné následky. Skutečnost, že je papež absolutní monarcha, znamená především také to, že musí stále činit rozhodnutí a to i o záležitostech, o nichž nemůže být z nedostatku času důkladně informován. Proto je normální, že spolupracovníci papeže informují předem, oč půjde, a papež většinu z toho prostě odkývá, dotazy jsou vzácné. Ale pokud se papež dotazuje, je to pro příslušné spolupracovníky často neočekávané a nemilé.

Krátce po nástupu papeže Františka do úřadu jsem se setkal s několika jeho užšími spolupracovníky, abych se informoval o novém papežově stylu. To, co jsem uslyšel, bylo z vatikánského pohledu přímo neuvěřitelné. Místo toho, aby návštěvníci trávili celé týdny tím, že čekají na termín schůzky s papežem, a pak musí kráčet pompézním vatikánským palácem, než dojde k přímému rozhovoru, František zavedl novou formu papežských audiencí.

Můj přítel, který pracuje v jedné z centrál ve Vatikánu, mi o tom vyprávěl: „Nový papež prostě rovnou zatelefonuje a chce, abychom mu také telefonovali, pokud máme nějaký dotaz, do jeho pokoje v Domě svaté Marty.“

„A když přijde k telefonu, co pak papeži řekneš?“

„Řeknu mu španělsky: ‚Hola, que tal?‘ (Haló, jak se vede?)

Doslova mi poklesla čelist, když to řekl.

Nevěřicně jsem se zeptal: „Ty Jeho Svatosti, Svatému otci, náměstkoví Božímu na Zemi, který vládne ve své nezměrné moudrosti a dříve ho také přesně tak oslovovali, řekneš prostě ‚Haló, jak se vede?‘?“

„Ano,“ odpověděl. „On to tak chce. Ještě nikdy jsem ho neoslovil Svatosti nebo Svatý otče.“

Byl jsem úplně bez sebe. „A klade otázky?“ chtěl jsem jako vždy vědět.

„Pochopitelně.“

„A je to nepříjemné?“

„Vůbec ne. Posledně, když se na něco ptal, zrovna jsem mu vykládal, že jsem si večer vyšel s jednou delegací. Řekl jsem mu: ‚Já jsem ty lidi, které jsem k tobě zavedl, pak večer vzal ven, šli jsme se najíst, měli skvělé steaky.‘“

„A na co se pak zeptal?“

„A kdo platil?“ Řekl jsem mu, že já, a on opáčil: „No to snad ne, nech to zaplatit mě. Ve Vatikánu o mně všichni tvrdí, že nemám vůbec peníze, ale to není pravda. Mám nějaké peníze, to jídlo můžu zaplatit.“ A já nato: „Nee, to je dobré, já to zaplatím.“ Takový je zkrátka papež.“

Papež na návštěvě

Avšak nový tón v rozhovorech s papežem nebyl jedinou revolucí ve vztahu papeže Františka k jeho spolupracovníkům, tedy k tomu, čemu se už celá staletí říká papežský dvůr. Téměř tisíc let platila ve Vatikánu jasná zásada, která zněla: ať už se má prodiskutovat cokoliv, papež nikdy za nikým nikam nejde, a je úplně jedno, co od něho chtějí, vždycky musí každý přijít k němu, do paláce. Jeden příklad tohoto pravidla je tak proslulý, že vešel do mnoha jazyků jako „pout' do Canossy“. Nebohý německý císař Jindřich IV. putoval v zimě roku 1076/1077 do Canossy na hrad toskánské hraběnky Matyldy a celé dny tam klečel ve sněhu, aby obměkčil papeže Řehoře VII. Ten chtěl tehdy dosáhnout především jednoho: znamením toho, že se král podrobuje, není to, že si klekl ve sněhu na kolena, ale především to, že k němu musel vykonat pout' nebezpečnou jižní trasou, aby vyřešil spor. Papeže by naproti tomu ani ve snu nenapadlo učinit totéž, tedy putovat za králem, aby problém sprovodil ze světa.

Tato zásada, že papež má rozhovory vždy vést ve svém paláci, platila pochopitelně i pro opačný případ. To jest: kdo chtěl papeže potupit, odstranil ho z jeho paláce násilně anebo jej donutil, aby z paláce odešel. Všechny porážky papežů mají společné to, že byli donuceni opustit svůj palác. Existuje tedy jednoduché kritérium, jak rozpoznat velké krize papežů. Pokaždé když papež opustil svůj palác, byl v nějaké výjimečné nouzové situaci. Jednou z nich byl útok na Řím vedený francouzským králem Karlem VIII., jenž se v roce 1494 pokusil zajmout papeže Alexandra VI. z rodu Borgiů.

Papež se musel spasit útekem pěšmo cestou dodnes existující, z Apoštolského paláce do Andělského hradu. Stejnou cestou se ubíral papež Klement VII. z rodu Medici, aby unikl lancknechtům Karla V. za katastrofálního drancování Říma v roce 1527. Pius VII. takové štěstí neměl. Napoleonovi vojáci papeže 5. července 1809 zajali v jeho paláci Quirinal a přes Grenoble a Savonu jej posléze těžce nemocného odvezli do Fontainebleau u Paříže a tam drželi celkem pět let, než se mohl vrátit do Říma. Papež Pius XI. ze strachu před zatčením uprchl za tmavé noci převlečený za kněze v revolučním roce 1848 do Gaety v Království obou Sicílií.

Toto pravidlo, že papež opouští palác jen v extrémně nebezpečných situacích, ovšem málem připravilo o život jednoho budoucího světce. Když byl 13. května 1981 na Svatopetrském náměstí postřelen Jan Pavel II. a hrozilo, že vykrvácí, dvorní pochlebovači prosadili, že dávná zásada zůstane nedotčena a papež nesmí opustit svůj palác. Konkrétně to znamenalo, že papež Jan Pavel II., který průstřelem břicha ztratil velké množství krve, vzdor zranění měl být dopraven do vatikánské kliniky, do nemocnice Gemelli vzdálené od Vatikánu sedm kilometrů. Ta akce mohla papeže stát život, když nadto nefungoval modrý majáček na záchranném voze. Nejbližší spásná klinika byla přitom pouhých 800 metrů od místa atentátu a papež mohl být za několik minut ošetřen v Nemocnici svatého Ducha.

Avšak dokonce i v tak výjimečně kritické situaci trval Vatikán na zásadě: papež nikdy neodchází ze svého paláce, pokud nechce vykonat nějakou návštěvu. Cestou do nemocnice Gemelli přitom papež Jan Pavel II. ztratil tolik krve, že lékaři, když byl přivezen, doporučili poslední pomazání (pomazání nemocných), protože nevěřili, že operaci přežije.

Vzhledem k těmto okolnostem je výbušnost rozhodnutí, kterými papež František mění systém Vatikánu, až příliš jasná. Železná zásada, že má být papež přítomen ve svém paláci, je i jemu samozřejmě známa, jenomže on nepomýšlí na to, že se bude tímto

dávným pravidlem řídit. Kurii vzkázal, že by se chtěl seznámit se svými spolupracovníky – a to se všemi, nejen s kardinály, nýbrž i s malými rybami, které doposud žádný papež nepřijal.

Vedoucí představitelé kongregací a papežští rádcové byli zděšeni. Věděli, že navštíví-li papeže všichni pracovníci současných úřadů, může se stát, že mu nespokojenci prozradí o kongregacích nebo papežských radách nepříjemné detaily. Netušili však, že by to mohlo být ještě horší. Chovali totiž naději, že hrozící rozhovory s pracovníky se budou odehrávat v Apoštolském paláci a že tamější upjatá atmosféra stěží případné štouraly přiměje, aby vyjádřili nevůli nad svými šéfy. Avšak papež František zamýšlel cosi naprosto jiného. Namísto aby setrval v Apoštolském paláci a čekal na pracovníky úřadů zde, pravidlo porušil a dal si předvolat jednoho jediného četníka, jenž dostal jasný úkol: „Dovez mě do kanceláří mých spolupracovníků.“

Nepoznán mezi desetitisíci turistů nechal se papež ve svém fordu focusu vyvézt z paláce na Via della Conciliazione. Na této dlouhé třídě, kterou dal Benito Mussolini prorazit do čtvrti s klikatými uličkami před okázalým Náměstím svatého Petra a Římu tím zasadil strašlivou jizvu do jeho architektury, sídlí četné vatikánské kongregace. Papež projel pod oblouky bran do vnitřních dvorů budov, vystoupil a pak postupoval zcela systematicky: navštívil kanceláře odshora dolů. Zaklepal na dveře, dal se překvapenými spolupracovníky dovést do poradní místnosti, kde mohl kdokoli, kdo v tomto vatikánském oddělení pracuje, říci papeži cokoli, co chtěl, reptat vůči čemukoli a komukoli. Papež naproti tomu mohl zase spolupracovníkům vysvětlit, co od nich očekává.

Tyto přímé papežovy rozhovory s lidmi všech služebních hodností byly tím, co určilo nové směřování Vatikánu. Papež Vatikán úplně přebudoval. Dal papežským radám a kongregacím nové poslání. Pro lepší názornost – drsným příkladem je papežská Akademie věd. Celá léta se zaobírala teoretickými otázkami víry, teď jí papež zadal naprosto jiný úkol: bude se zabývat veskrze

praktickým výzkumem, proč vzniká moderní otroctví. V zásadě hodlal papež v těchto rozhovorech objasnit svým spolupracovníkům základní rysy své nové linie. Pastýř nadále nemá svým ovečkám jen „načesávat kudrlinky“, nejde o to, zbožné učinit ještě zbožnějšími, nýbrž o to, starat se o tu část lidstva, která má opravdové těžkosti, jako je hlad nebo nezaměstnanost, tedy která strádá neúnosnou nouzí.

Papež si na tyto návštěvy u svých spolupracovníků vymezil hodně času. Zajímal se především o názory a starosti „malých ryb“. Legendární se stala jeho návštěva v kongregacích a u papežských rad ve Via della Conciliazione číslo 5, protože se s tamními pracovníky zapovídal tak dlouho, že toho dne nestihl zajít do všech kancelářů v této budově. Uznal, že někdy je také konec úřední doby a že se sem bude muset ještě jednou vrátit, aby zašel i do zbývajících pracoven. Pro papeže Františka jsou zkrátka lidé vždycky na prvním místě, a více než všichni ostatní pak prostí věřící.

I za prudkého lijáku, v letním vedru, anebo když v zimě Svatopetrským náměstím fičí ledové poryvy větru, papež František nikdy nezapomíná prosté věřící pozdravit. Celé hodiny jezdí po Náměstí svatého Petra, objímá nemocné, žehná dětem. Stále znovu usedá do fordu focusu a nechá se vozit Římem do farností, a pokaždé, když zahlédne na pokraji ulice nemocné, kteří doufají, že uvidí jet papeže kolem, dá pokyn k zastavení. Policie se kvůli tomu vždycky tváří kysele, protože nikdo z těch nesčetných lidí, které papež František spontánně objímá a tiskne k sobě, nebyl prohledán, jestli nemá u sebe zbraň. Zabít tohoto papeže, který miluje lidi, byla by hračka.

Proto byl tak napínavý den, kdy to poprvé vypadalo, že všechno nedokáže, že bude muset davy poprvé zklamat.

Byl to přitom historicky významný den, připadlo na něj svatořečení dvou papežů. Jan Pavel II. a Jan XXIII. byli 27. dubna 2014 při slavnostní ceremonii před Bazilikou svatého Petra prohlášeni za svaté. Moderoval jsem tu událost, poprvé v dějinách Vatikánu

se filmovala a vysílala technikou 3-D. Ze začátku probíhalo všechno podle plánu, ale že bude mít papež posléze velký problém, to se v průběhu mše rýsovalo stále zřetelněji, přicházely totiž neuvěřitelné spousty věřících. Město se připravilo na invazi několika milionů poutníků. Běžně se při významných událostech na Svatopetrském náměstí sejde 400 000 až 500 000 lidí, jenže tu neděli věřící Via della Conciliazione zcela zaplnili. Stáli hustě vedle sebe namačkání až dolů k Tibeře, snad tři miliony. Papež před obřadem oznámil, že chce lidi, kteří dobrovolně absolvovali útrapy několikadenního trmácení a nakonec sledují papeže daleko od Svatopetrského náměstí na obrazovce, pozdravit po bohoslužbě. Ale to pochopitelně nešlo. Na Náměstí svatého Petra, tedy uvnitř Vatikánu, si může papež dělat, co chce. Ale Via della Conciliazione už je v Itálii, a papež nemůže jen tak prostě zajet přes hranici do jiné země, to se musí předem oznámit a naplánovat. Papež musí dodržet formality a prostřednictvím vatikánského velvyslance v Itálii sdělit, že plánuje návštěvu na italském státním území. Protože se tak nestalo, soustředilo se veškeré televizní vysílání na Svatopetrské náměstí. Jelikož policie ani italský stát neměly informaci, že papež hodlá pozdravit věřící také na Via della Conciliazione, nebyla tu umístěna ani jedna kamera. Vypadalo to, že se papež po mši dá dovézt na Svatopetrské náměstí, tam pozdraví věřící a poté se vrátí do Apoštolského paláce. Což se také zpočátku dělo. Když mše skončila, nastoupil do papamobilu a řadami věřících projížděl po Svatopetrském náměstí.

Když pak celé náměstí objel a dospěl k „italské hranici“, kde Náměstí svatého Petra přechází v Náměstí Pia XII. a Via della Conciliazione, stalo se cosi jedinečného. Jakmile policisté viděli, že se papež stále přibližuje, postavili své automobily tak, aby vytvořily jakousi blokádu zabraňující pokusu davu prodrat se na již beznadějně přeplněné Svatopetrské náměstí. Zničehonic však papamobil zamířil přímo ke zmíněné blokádě. Policisté na papeže jen zkoprněle zírali. Ten jim posuňkem naznačil: Chlapci, uvolněte cestu,

tam dole stojí asi milion lidí a ti mě chtějí vidět. Musím tudy projet. Policisté chvatně telefonovali na ústředí, jenže než ministerstvo vnitra stihlo vydat nějaký rozkaz, papež mávl rukou tak energicky, že policie svá auta odklidila na stranu, a papež přicestoval do Itálie, aniž se koho ptal na povolení. Papamobil se sunul davem, který setrval na Via della Conciliazione a nyní papeže freneticky oslavoval. Poutníci nepočítali s tím, že by se papež pokusil probít se až k nim; smířili se s tím, že pouze vyvoleným bude dopřáno vstoupit na Svatopetrské náměstí a spatřit papeže zblízka. Když pak viděli, že František zkrátka a dobře ničeho nedbal a přijel je pozdravit a je jim nablízku, nadšení neznalo mezí.

Pro televizní stanice to bylo jak zlý sen. Už desítky let se na takové důležité události, které sledují v televizi stamiliony lidí, vypracovávají přesné plány. Je předem stanoveno, kde musí která kamera stát, aby se papež mohl v průběhu obřadu ukázat z nejlepší myslitelné perspektivy. Ještě nikdy se nestalo to, k čemu došlo nyní: papež prostě a jednoduše zmizel z obrazu. Na Via della Conciliazione se mezi papežem a věřícími přitom odehrávaly úchvatné výjevy, jenže široko daleko nebyla jediná kamera, která by je zachytila. Kamery dokázaly ukázat pouze to, jak se papež vzdaluje do dále, do hustě natlačeného davu na Via della Conciliazione. A režisér mi zatím křičel do sluchátek: „Co tam papež k čertu dělá? Nemáme obraz! Vysvětli divákům, co se tam děje! Kam to papež vlastně chce jet?“

Neměl jsem tušení, co má papež v úmyslu, a ani při nejlepší vůli jsem nevěděl, co mám říct. Situace byla zatím pro papeže čím dál svízelnější, protože dav za ním se uzavíral. Osazenstvo papamobilu zjevně počítalo s tím, že lidé na Via della Conciliazione, kolem nichž papež už projel, poté odejdou. Namísto toho zůstali na místě, v naději, že papeže uvidí ještě jednou, až znovu pojedou po Via della Conciliazione, zpátky do Vatikánu. Jenže právě tehle dav se tlačil a tísnil tak, že papež uvázl v pasti. Cestu zpátky měl odříznu-